

01

EU-MIDIS

Az Európai Unió felmérése a kisebbségekről és a hátrányos megkülönböztetésről

Magyar

2009

Középpontban az adatok – 1. jelentés

A romák

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA)

EU-MIDIS

AZ EURÓPAI UNIÓ FELMÉRÉSE A KISEBBSÉGEKRŐL ÉS A HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉSRŐL

Mit rövidít az EU-MIDIS?

Az EU-MIDIS mozaikszó jelentése: „Az Európai Unió felmérése a kisebbségekről és a hátrányos megkülönböztetéséről”.

Ez az első olyan, az EU egészére kiterjedő felmérés, amelyben bevándorló és etnikai kisebbségi csoportokat kérdeztek meg a hátrányos megkülönböztetéssel és a bűncselekmények áldozatává válással kapcsolatos tapasztalataikról a mindennapi életben.

Tekintettel arra, hogy a hátrányos megkülönböztetést és az áldozattá válást sok esetben nem jelentik be, és mivel a kisebbségi csoportokkal szembeni megkülönböztetésről és viktimizációról sok tagállamban jelenleg csak korlátozott mértékű adatgyűjtés folyik, pillanatnyilag az EU-MIDIS nyújtja a legátfogóbb tényanyagot a kisebbségekkel szembeni hátrányos megkülönböztetésről és az áldozattá válásukról az EU-ban.

2008 folyamán az EU 27 tagállamában összesen 23.500 bevándorló és etnikai kisebbségi személyt mértek fel személyes, kérdőív alapján folytatott interjúk segítségével.

Tíz tagállamban további 5000, a kisebbségekkel azonos területen élő, de a többségi népességhez tartozó személlyel is elkészítették az interjút, hogy egyes fontosabb kérdések esetében lehetővé váljon az eredmények összehasonlítása.

Az egyes interjúk legalább húsz percet, de legfeljebb egy órát vettek igénybe; ennek során egy sor részletes kérdést kellett megválaszolni.

A „Középpontban az adatok” jelentéssorozat első darabja

Ez a romákkal foglalkozó jelentés az EU-MIDIS „Középpontban az adatok” jelentéssorozat első darabja, amely a felmérésből származó konkrét eredményeket tekinti át. A többi jelentés különböző csoportokat fog megvizsgálni, vagy bemutatja a kérdőív egy részének eredményeit a felmérés tárgyát képező összes csoportra nézve.

Az EU-MIDIS felmérés keretében vizsgált csoportok közé tartoznak még az észak-afrikaiak, a szubszaharaiak, a törökök, a volt jugoszláviaiak, a közép- és kelet-európai országokból származók (az EU-tagállamokat is beleértve), valamint az oroszok.

Csoportként a romák számoltak be a hátrányos megkülönböztetés legmagasabb általános szintjéről az EU-MIDIS keretében felmért összes csoport közül, az első jelentés központi témájaként ezért esett rájuk a választás.

Az EU-MIDIS „Középpontban az adatok” jelentései csak egyfajta bevezető „pillanatképet” adnak a felmérés teljes eredményeiből, azzal a céllal, hogy megismertessék az olvasót a legfontosabb megállapítások némelyikével. Idővel az EU-MIDIS eredményeiről szóló átfogó jelentés is megjelenik, és a felmérésből származó teljes adatkészlet szintén elérhető lesz az Ügynökség honlapján, amint az összes „Középpontban az adatok” jelentés nyilvánosan hozzáférhető lesz, hogy mindenki saját maga elemezhesse az eredményeket. A tervek szerint 2009-ben és 2010-ben kilenc „Középpontban az adatok” jelentés lát napvilágot, köztük a következők:

- A hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos tapasztalatok az élet kilenc különböző területén – valamennyi vizsgált csoportra nézve, minden tagállamban. A kilenc terület a következő: (1) álláskeresés; (2) munkahely; (3) kiadó vagy eladó lakás vagy ház keresése; (4) az egészségügyi dolgozók részéről; (5) a szociális szolgálatok dolgozóinak részéről; (6) az iskolai dolgozók részéről; (7) kávézóban, étteremben, kocsmában vagy szórakozóhelyen; (8) üzletekben vagy boltokban, vagy oda belépéskor; (9) bankszámlanyitás vagy hitelkérelem esetén.
- A bűncselekmények áldozatává válással kapcsolatos tapasztalatok, a rasszista indítatású bűncselekményeket is beleértve, a bűncselekmények öt különböző területén – valamennyi vizsgált csoportra nézve, minden tagállamban. Az öt bűnügyi terület a következő: (1) gépjárműlopás vagy autófeltörés; (2) betöréses lopás vagy betörés kísérlete; (3) személyes tulajdon ellopása, erőszak vagy fenyegetés alkalmazása nélkül; (4) testi sértés és fenyegetés; (5) súlyos zaklatás.
- A bűnüldözéssel, vám- és határőrizettel kapcsolatos tapasztalatok, az összes vizsgált csoport közötti összehasonlításokkal, valamint azokra a tagállamokra nézve, ahol az EU-MIDIS keretében a kisebbségekkel megegyező környéken élő többségi népesség tagjait is bevonták a felmérésbe.

KÖZÉPPONTBAN AZ ADATOK, 1. JELENTÉS – A ROMÁKRÓL SZÓLÓ FONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSOK

A romaként tapasztalt hátrányos megkülönböztetés

- Átlagosan minden második roma válaszadót ért hátrányos megkülönböztetés – legalább egy alkalommal – az elmúlt 12 hónapban.
- Azok a romák, akikkel szemben hátrányos megkülönböztetést alkalmaztak, átlagosan 11 ilyen incidenst éltek át egy 12 hónapos időszakban.

A hátrányos megkülönböztetés bejelentése

- A vizsgált országtól függően 66%–92% között volt azoknak a romáknak az aránya, akik a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos legutóbbi tapasztalatukról az elmúlt 12 hónapban nem tettek bejelentést semmilyen illetékes szervezetnél vagy a megkülönböztetés megtörténtének helyszínén.
- A hátrányos megkülönböztetés bejelentésének elmaradását a romák elsősorban azzal indokolták, hogy „semmi nem történne vagy változna” attól, ha bejelentenek az átélte hátrányos megkülönböztetést.
- A roma válaszadók 23%-a a potenciális megkülönböztető bánásmód miatt elkerült bizonyos helyeket, ami azt jelzi, hogy a hátrányos megkülönböztetés magasabb szintet is elérhetne, ha az érintettek nem kerülnék tudatosan az ilyen helyzeteket.

A jogaik és a panasztételi mechanizmusok ismerete

- Arra a kérdésre, hogy meg tudnak-e nevezni olyan szervezetet, amely hátrányos megkülönböztetés esetén a segítségükre lehetne, átlagosan a romák 86%-a semmilyen szervezetet nem tudott megnevezni.

A hátrányos megkülönböztetés érzékelése

- Átlagosan a roma válaszadók 69%-a vélte úgy, hogy az etnikai származás vagy bevándorló háttér alapján történő hátrányos megkülönböztetés országukban elterjedt jelenség.

A bűncselekmények és rasszista indíttatású bűncselekmények áldozatává válás

- Átlagosan 4 roma válaszadó közül egy esett áldozatul személy elleni bűncselekménynek – beleértve a testi sértést, a fenyegetést és a súlyos zaklatást – az elmúlt 12 hónapban legalább egy alkalommal.
- Átlagosan 5 roma válaszadó közül egy esett áldozatul rasszista indíttatású, személy elleni bűncselekménynek – beleértve a testi sértést, a fenyegetést és a súlyos zaklatást – az elmúlt 12 hónapban legalább egy alkalommal.

- A testi sértésnek, fenyegetésnek vagy súlyos zaklatásnak áldozatul esett romák átlagosan 4 ilyen incidenst éltek át egy 12 hónapos időszak során.
- Az elmúlt 12 hónapban elmondásuk szerint testi sértésnek, fenyegetésnek vagy súlyos zaklatásnak áldozatul esett romák közül 81% vélte úgy, hogy áldozattá válásuknak rasszista indítékai voltak.

Bejelentés a bűncselekmények áldozatai részéről

- A vizsgált országtól függően 65%–100% között volt azoknak a romáknak az aránya, akik nem jelentették be a rendőrségnek személyes áldozattá válásukat.
- A romák elsősorban azzal indokolták, hogy miért nem jelentették be a rendőrségnek a bűncselekményekben történt áldozattá válásukat, hogy nem bíztak benne, hogy a rendőrség bármit is tudna tenni.

Találkozások a bűnüldözési, vám- és határőrizeti szervekkel

- Átlagosan 3 roma válaszadó közül egyet állított meg a rendőrség az elmúlt 12 hónapban, és közülük minden második jelezte, hogy szerintük kifejezetten a roma származásuk miatt lettek megállítva.
- A rendőrség által megállított romákat egy 12 hónapos időszakban átlagosan 4 alkalommal állították meg.
- Az elmúlt 12 hónapban az országukba visszatérőben vám- vagy határőrizeti szervek által megállított roma válaszadók közül átlagosan 4-ből egy gondolta úgy, hogy kifejezetten a roma származásuk miatt állították meg őket.

Tagállam	Rövidítés
Bulgária	BG
Cseh Köztársaság	CZ
Görögország	EL
Magyarország	HU
Lengyelország	PL
Románia	RO
Szlovákia	SK

A FELMÉRÉS

Az EU-MIDIS keretében a felmérés kérdéseinek zöme a következő témákra vonatkozott:

- kérdések a válaszadóknak a kisebbségi származásukon alapuló hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos tapasztalatairól a mindennapi élet különböző területein, és arról, hogy bejelentették-e a hátrányos megkülönböztetést
- kérdések a hátrányos megkülönböztetés különböző típusainak érzékeléséről a lakóhelyük szerinti országban, valamint kérdések a jogaik és a megkülönböztető bánásmód miatti panasztételi lehetőségeik ismeretéről
- kérdések a válaszadók bűncselekmények áldozataként szerzett tapasztalatairól, beleértve azt is, hogy az áldozattá válásukat részben vagy teljes egészében kisebbségi háttérüknek tulajdonították-e, és hogy jelentették-e a rendőrségnek az áldozattá válást

- kérdések a bűnüldöző, vám- és határőrizeti szervekkel való találkozásokról, valamint arról, hogy a válaszadók saját megítélésük szerint etnikai profilalkotási gyakorlatnak estek-e áldozatul

A fentiekben felsoroltak esetében a válaszadókat mindig az elmúlt öt évben és az elmúlt 12 hónapban tapasztalt megkülönböztetésről és áldozattá válásról kérdezték. **Az itt bemutatott eredmények elsősorban az elmúlt 12 hónap tapasztalataira helyezik a hangsúlyt.**

MINTA Tagállamok:

Bulgária, Cseh Köztársaság, Görögország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Szlovákia

Mindegyik tagállamban 500 roma válaszadót kérdezték meg

Az interjúk készítésének időszaka:

2008. május 3. – július 10.

Mintavételi módszer:

- 1) Mintavétel „véletlen sétával” túlnyomórészt városi területeken: Görögország és Magyarország
- 2) Az egész országra kiterjedő mintavétel

Az EU-MIDIS-hez készült kérdőív elérhető az Ügynökség honlapján:
www.fra.europa.eu/eu-midis/questionnaireEN

AZ ELMÚLT 12 HÓNAPBAN TAPASZTALT HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

Az EU-MIDIS keretében felmértek közül átlagosan minden második romát ért az etnikai származásán alapuló megkülönböztetés az elmúlt 12 hónapban

A felmérés válaszadóit az etnikai származásukon alapuló megkülönböztető bánásmóddal kapcsolatos tapasztalataikról kérdezték, a mindennapi élet kilenc területéről (lásd az 1. keretben).

1. keret

A hátrányos megkülönböztetés területei

Az EU-MIDIS keretében a válaszadókat az elmúlt 12 hónapban, illetve az elmúlt öt évben tapasztalt hátrányos megkülönböztetésről kérdezték, kilenc területen:

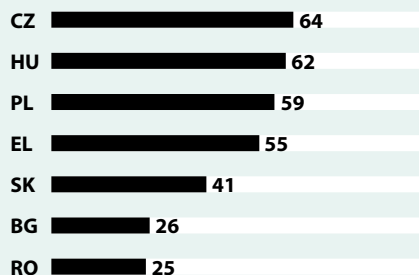
- 1) munkakeresés során
- 2) munkahelyen
- 3) amikor házat vagy lakást akart bérelni vagy venni
- 4) egészségügyi dolgozók részéről
- 5) szociális szolgálatok dolgozói részéről
- 6) iskolai dolgozók részéről
- 7) kávézóban, étteremben vagy kocsmában
- 8) üzletben vagy boltban, vagy amikor megpróbált bemenni oda
- 9) amikor bankszámlát próbált nyitni vagy hitelt felvenni

Abban a hét tagállamban, ahol a romákat felmérték, és a megkülönböztetés kilenc különböző területét tekintve átlagosan **az összes válaszadó 47%-a jelezte, hogy az elmúlt 12 hónapban etnikai származásukon alapuló megkülönböztetés áldozatai voltak.**

1. ábra

A diszkriminációs ráta középpértéke

Az elmúlt 12 hónapban hátrányos megkülönböztetést szenvedettek aránya, % (kilenc terület)

EU-MIDIS, CA2 – CI2 kérdés

Az 1. ábra az összesített diszkriminációs arányt mutatja a megkülönböztetés kilenc vizsgált területéről, tagállamonként.

Az összesített diszkrimináció legmagasabb arányáról a Cseh Köztársaság roma válaszadói számoltak be (64%), közvetlenül utána pedig Magyarország következett (62%). A legalacsonyabb

2. ábra

Konkrét diszkriminációs tapasztalatok

■ az elmúlt 12 hónapban történt hátrányos megkülönböztetés

□ nem érte megkülönböztetés

EU-MIDIS, CA2 – C12 kérdés

szintű megkülönböztetést a Bulgáriában és Romániában élő roma válaszadók körében tapasztalták.

Az eredményekből az is kiderült, hogy **azok a romák, akikkel szemben hátrányos megkülönböztetést alkalmaztak, átlagosan 11 ilyen incidenst éltek át egy 12 hónapos időszakban**. Ez azt jelzi, hogy egyes romák különösen ki vannak téve az ismételt diszkriminációnak, ezért fel lehet vetni, hogy a beavatkozási stratégiáknak a roma közösségeken belül ezt a legkiszolgáltatottabb csoportot kellene megcélozniuk.

Mint a 2. ábra mutatja, a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos hétköznapi tapasztalatok között a „magánszolgáltatások” terén elszenvedett megkülönböztetés dominált¹, a második helyen pedig a vizsgált országok többségében a munkával összefüggő tapasztalatok következtek. Lengyelországban, a Cseh Köztársaságban és Magyarországon a magánszolgáltatások terén a válaszadók több mint 40%-a élt át megkülönböztetést az elmúlt 12 hónapban. Ezzel szemben a válaszadók a legtöbb országban kevesebb megkülönböztetést tapasztaltak a lakásügyek terén és az iskolai dolgozók részéről, ami azt is tükrözi, hogy nem mindegyik válaszadónak van gyereke, és az elmúlt 12 hónapban nem feltétlenül kerestek lakást.

3. ábra

Azon válaszadók aránya, akik nem jelentették be a hátrányos megkülönböztetést szervezeteknél (%)

Az elmúlt 12 hónapban történt incidensek, kilenc terület

EU-MIDIS, CA4 – C14 kérdés

A válaszadók nem elhanyagolható része (11–23%) jelezte, hogy az elmúlt 12 hónapban megkülönböztetést tapasztalt az egészségügyi dolgozók részéről, illetve kisebb mértékben a szociális szolgálatok részéről. Ha ezt az információt mindegyik ország esetében részletesen megvizsgáljuk, meg lehet találni azokat a területeket, ahol a megkülönböztetés a legsűrűbben fordul elő, és ahol éppen ezért nagyobb politikai figyelemre lenne szükség.

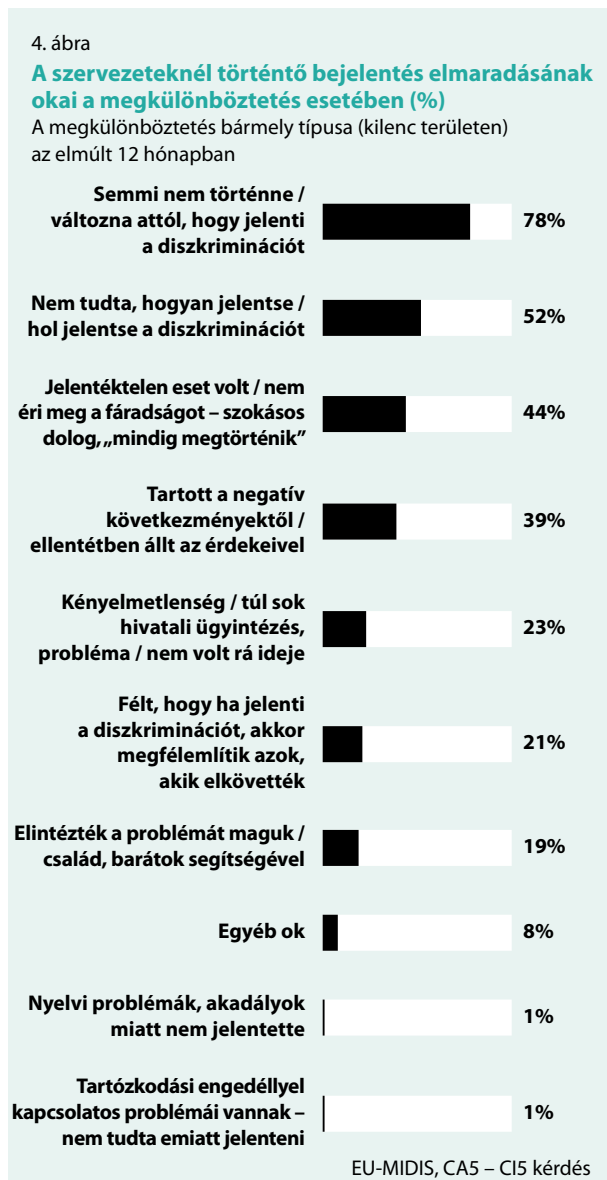
Amint a 3. ábra mutatja, a válaszadókat arról is megkérdezték, hogy az átélt megkülönböztetést bejelentették-e. A hét

Az EU-MIDIS megmutatja, hogy a romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés bejelentése nagymértékben elmarad a valóságtól. A megkülönböztetés hivatalos nyilvántartásba kerülő esetei csak a „jéghegy csúcsát” jelentik, ha a romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés tényleges mértékéről van szó.

¹ A „magánszolgáltatások” kategória a következő területek eredményeit egyesíti: kávézóban, étteremben vagy kocsmában tapasztalt megkülönböztetés; üzletekben vagy boltokban, illetve ezekbe belépve tapasztalt megkülönböztetés; bankszámlanyitást vagy hitelkérelem esetén tapasztalt megkülönböztetés.

tagállamban 66–92% között volt azoknak a válaszadóknak az aránya, akik a panaszokat fogadó szervezetek vagy hivatalok közül semelyiknek nem jelentették be a tapasztalt hátrányos megkülönböztetést, és a megkülönböztetés helyszínén sem tettek bejelentést.

Ezeket a százalékokat tényleges számokra lefordítva **az EU-MIDIS keretében hét tagállamban vizsgált 3500 roma válaszadó közül 1641 érezte úgy, hogy megkülönböztetés érte az elmúlt 12 hónapban, és ezt 1282-en sehol sem jelentették be.**² Ha ezt a számot felszoroznánk, hogy megkapjuk a hét vizsgált tagállam teljes roma népességét, minden 12 hónapos időszakban több ezerre emelkedne azoknak a bejelentetlen eseteknek a száma, amelyek nem jutnak el a panaszokkal foglalkozó szervekhez – sem az állami szervekhez, sem az NGO-khoz.

A vizsgált hét tagállamban átlagosan a romák 79%-a nem jelentette be a tapasztalt hátrányos megkülönböztetést.

A felmérés folytatásában azokat, akik jelezték, hogy az általuk tapasztalt megkülönböztetést nem jelentették be, ennek okairól kérdezték. A válaszadók több választ is mondhattak, amelyeket ezután a kérdezőbiztosok soroltak kategóriákba.

A válaszokból minden tagállamban következetes minta rajzolódott ki a bejelentés elmaradásának okait illetően, amit a 4. ábra foglal össze az összes vizsgált tagállamra nézve. Összefoglalva, a válaszadók túlnyomó többsége (78%) úgy vélte, hogy „semmi nem történne vagy változna” attól, ha az átélte hátrányos megkülönböztetést bejelentené a panaszokat fogadó szervezetek vagy hivatalok valamelyikének, vagy a megkülönböztetés helyszínén panaszt tenne. Ugyanakkor a válaszadók fele nem tudta, hogyan járjon el a megkülönböztetés bejelentésekor, ami azt jelezheti, hogy bejelentené a hátrányos megkülönböztetést, ha ismernék ennek a módját. 44%-uk azonban nem látta értelmét, hogy bejelentse a megkülönböztetést, amely valójában mindennapi életének megszokott része.

Az incidensek súlyosságát jelzi az a tény, hogy **5 válaszadó közül egy azért nem jelentette be a diszkriminációt, mert félt, hogy akkor megfélemlítik azok, akik elkövették. A válaszadók 39%-a hasonlóképpen tartott a negatív következményektől, amennyiben bejelentene egy ilyen incidenst.** Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a romák közül sokan már megszokott dologként, rezignáltan veszik tudomásul a hátrányos megkülönböztetést, de azt is jelzik, hogy nem tudják, hogyan és hol jelenthetnék be, ráadásul félnek is a megfélemlítéstől vagy a negatív következményektől egy ilyen bejelentés esetén.

A felmérés során a válaszadóktól azt is megkérdezték, hogy kerülnek-e bizonyos helyeket – például üzleteket vagy kávézókat – amiatt, hogy félnek a kisebbségi háttérük miatti rossz bánásmódtól. Az eredmények kimutatták, hogy a vizsgált hét tagállamot tekintve a roma válaszadók átlagosan 23%-a kerül el bizonyos helyeket az esetleges megkülönböztető bánásmód miatt. Ez a fajta megelőző magatartás csökkenti az esetleges megkülönböztető bánásmód előfordulását, amiből arra lehet következtetni, hogy a bejelentett hátrányos megkülönböztetés nagyobb arányokat öltene, ha nem élnének ilyen elkerülő intézkedésekkel.

² Nem súlyozott adatok

A MEGKÜLÖNBÖZTETÉS ÉRZÉKELÉSE ÉS A JOGOK ISMERETE

A hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos személyes tapasztalatok mellett a felmérés válaszadóit arról is megkérdezték, szerintük országukban milyen mértékű a megkülönböztetés a következő kategóriákban: etnikai származás vagy bevándorló háttér, életkor, fogyatékoság, nem, vallás vagy meggyőződés, illetve szexuális irányultság alapján.

A roma válaszadók többsége úgy vélte, hogy az etnikai származás vagy bevándorló háttér alapján történő hátrányos megkülönböztetés hazájukban nagyon elterjedt vagy elég elterjedt – ez Magyarországon 90%-ot, a Cseh Köztársaságban 83%-ot jelentett.

Bulgáriában és Romániában csak a válaszadók 36%-a, illetve 42%-a nevezte elterjedtnak az etnikai származás vagy bevándorló háttér alapján történő hátrányos megkülönböztetést. Ezek a százalékok azonban még mindig magasabbak voltak, mint a megkülönböztetés más lehetséges kategóriái esetében.

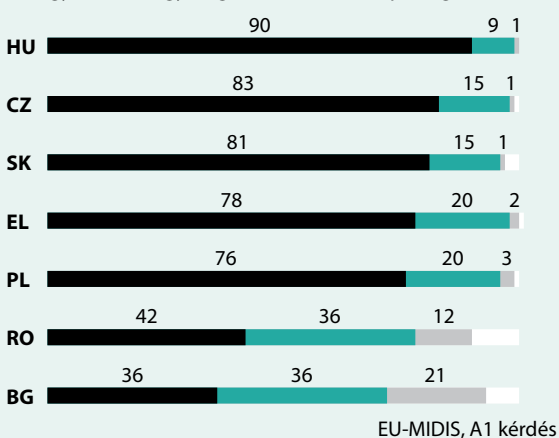
Ha összehasonlítjuk a felmérésnek az etnikai hovatartozás alapján történő, **érzékel**t megkülönböztetéséről (5. ábra) és az etnikai hovatartozás alapján történő, **bejelentett** megkülönböztetéséről (1. ábra) szóló megállapításait, látható, hogy azokban a tagállamokban, ahol a válaszadók nagyarányú érzékelt megkülönböztetést jeleztek, a ténylegesen átélt megkülönböztetést is gyakran jelentették, míg ahol az érzékelt szint alacsony volt, a tapasztalt szint is alacsony maradt.

A válaszadókat az országukban érvényes, megkülönböztetés elleni jogszabályok ismeretéről (6. ábra) is megkérdezték.

5. ábra

Az etnikai származáson vagy bevándorló háttéren alapuló megkülönböztetés mennyire elterjedt az Ön országában? (%)

■ nagyon elterjedt vagy elég elterjedt ■ nem fordul elő
■ nagyon ritka vagy elég ritka ■ nem tudja megmondani

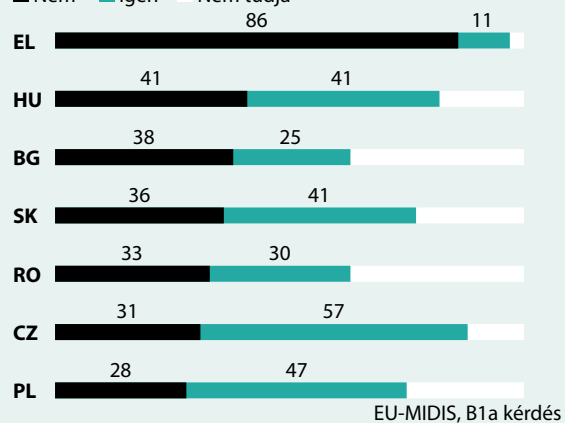
Arra a kérdésre, hogy van-e olyan jogszabály, amely tiltja az etnikai hovatartozás alapján történő megkülönböztetést az állásra jelentkezőkkel szemben, a válaszadók többsége – a Cseh Köztársaság kivételével – vagy azt mondta, hogy nincs ilyen jogszabály, vagy azt, hogy nem tudja. Figyelemre méltó, hogy Görögországban a válaszadók 86%-a szerint nincs ilyen jogszabály.

Az érzékelt megkülönböztetés jellemzően a ténylegesen átélt megkülönböztetést tükrözi

6. ábra

Ön szerint van olyan jogszabály, amely tiltja az etnikai hovatartozás/bevándorló háttér alapján történő megkülönböztetést az állásra jelentkezőkkel szemben? (%)

■ Nem ■ Igen ■ Nem tudja

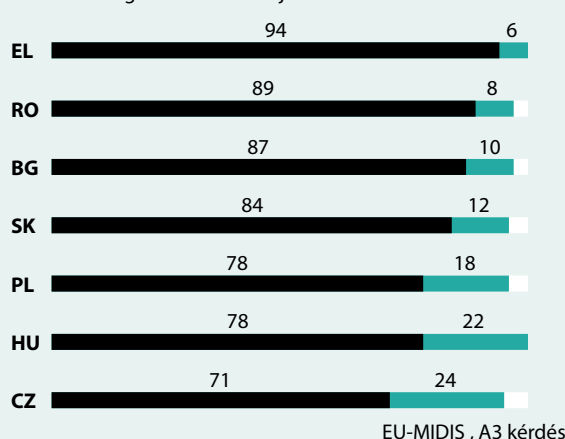
Mivel a foglalkoztatásban történő, faji vagy etnikai alapú hátrányos megkülönböztetés elleni EK-jogszabály most már az EU területén mindenhol hatályba lépett, a jogok ismeretének ilyen szintű hiánya azt jelzi, hogy a megkülönböztetés elleni jogokról szóló üzenet nem jut el Európa legkiszolgáltatottabb kisebbségeinek némelyikéhez.

A felmérés során arra kérték a válaszadókat, hogy nevezzenek meg olyan szervezeteket a hazájukban, amelyek tanácsadással vagy támogatással tudják segíteni a – bármilyen okból – hátrányos megkülönböztetést elszenvedőket. Mint a 7. ábra mutatja, a válaszadók 71–94%-a egy ilyen szervezetet sem tudott megnevezni. Az eredmények összefoglalva azt jelzik, hogy miközben a roma válaszadók **hét országban nagyon magas**

7. ábra

Ismer olyan szervezetet, amely támogatást vagy tanácsot tud adni azoknak, akiket hátrányos megkülönböztetés ért? (%)

■ Nem ■ Igen ■ Nem tudja

szintű diszkriminációt tapasztalnak, általában nem tudják, hogy a velük szemben alkalmazott megkülönböztetés jogellenes lehet, és a hazájukban olyan szervezeteket – akár

állami szerveket, akár nem kormányzati szervezeteket – sem tudnak megnevezni, amelyek segíthetnék őket.

BŰNCSELEKMÉNYEK ÁLDOZATAKÉNT SZERZETT TAPASZTALATOK AZ ELMŰLT 12 HÓNAPBAN

A hét tagállamban, ahol a romákat felmérték, átlagosan az **összes válaszadó 32%-a esett áldozatul valamilyen bűncselekménynek az elmúlt 12 hónapban, a vizsgált öt bűncselekménytípust tekintve** (lásd a 2. keretet).

2. keret

Az áldozattá válás területei

Az EU-MIDIS keretében a válaszadókat az elmúlt 12 hónapban, illetve az elmúlt öt évben átért áldozattá válásról kérdezték, öt területen:

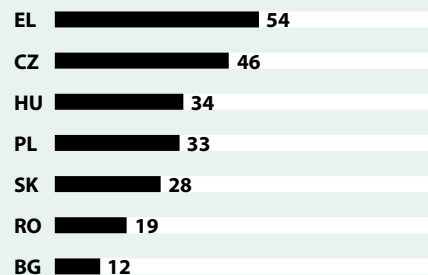
- 1) gépjárműlopás vagy autófeltörés
- 2) betöréses lopás vagy betörési kísérlet
- 3) személyes tulajdon elleni lopás, erőszak vagy fenyegetés alkalmazása élkül
- 4) testi sértés és fenyegetés
- 5) súlyos zaklatás

A felmérésben vizsgált öt bűncselekménytípusba a súlyos zaklatás is beletartozott. Bár a zaklatás sok tagállamban nem minősül szigorú értelemben vett bűncselekménynek, a zaklatással kapcsolatos kérdések a bűncselekmények áldozatává válást vizsgáló felmérésekben most már sokszor helyet kapnak, hogy jobban le lehessen képezni az embereket gyakran megfélemlítő incidenseket. Mivel ezt a kérdést a hátrányos megkülönböztetésre vonatkozó kérdések után, az áldozatként átért bűncselekményekre vonatkozó kérdéssor végén tették fel, a válaszadókat rávezették, hogy a zaklatásra a bűncselekmények összefüggésében gondoljanak, ne egyszerű megkülönböztetésként vagy hétköznapi kellemetlenségként. A felmérés azt mutatta, hogy a hét tagállamban átlagosan a zaklatás áldozatainak 61%-a tekintette „súlyosnak” a zaklatást, ami azt jelzi, hogy e terület vizsgálatakor figyelembe kell venni az emberek életére gyakorolt hatását.

8. ábra

Az áldozattá válási ráta középértéke

Az elmúlt 12 hónapban áldozattá váltak aránya, % (5 bűncselekmény)

EU-MIDIS, DA2 – DE2 kérdés

A vizsgált hét tagállamban átlagosan a romák 79%-a nem jelentette be a rendőrségnek az elszenvedett testi sértést, fenyegetést vagy súlyos zaklatást.

A 8. ábra az összesített áldozattá válási arányt mutatja erre az öt bűncselekménytípusra vonatkozóan, a vizsgált hét tagállam mindegyikében.

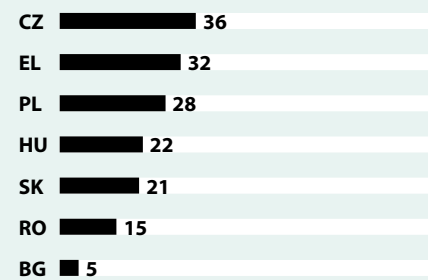
Az áldozattá válás legmagasabb összesített szintjéről a görögországi roma válaszadók számoltak be, a második helyen pedig a Cseh Köztársaság állt. A Bulgáriában és Romániában élő roma válaszadók számoltak be a legalacsonyabb szintű áldozattá válásról, ami összhangban van a felmérés más megállapításaival, miszerint a többi vizsgált tagállamhoz képest ebben a két országban a megkülönböztetést is kisebb mértékűnek tapasztalják.

Ha kifejezetten a „személyes” bűncselekményeket nézzük – azaz a testi sértést és fenyegetést, valamint a súlyos

9. ábra

Áldozattá válási arány személyes bűncselekményekben: testi sértés, fenyegetés és súlyos zaklatás

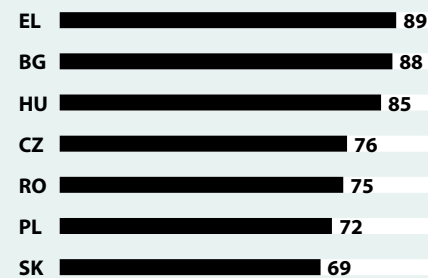
Az elmúlt 12 hónapban áldozattá váltak aránya, %

EU-MIDIS, DD2 – DE2 kérdés

Azok a válaszadók, akik nem jelentették be a személyes bűncselekményt: testi sértést, fenyegetést és súlyos zaklatást %

Az elmúlt 12 hónapban történt incidensek

EU-MIDIS, DD11 – DE10 kérdés

A felmérés megállapításai azt jelzik, hogy még nagyon sokat kell dolgozni ahhoz, hogy a romákban a rendőrséggel szemben olyan bizalmat alakítsunk ki, hogy képesek érezzék magukat az áldozattá válásuk bejelentésére.

zaklatást –, a felmérés azt mutatja, hogy a vizsgált hét tagállamban átlagosan **az összes válaszadó 23%-a esett áldozatul egy, vagy több „személyes” bűncselekménynek az elmúlt 12 hónapban.**

A testi sértésnek, fenyegetésnek vagy súlyos zaklatásnak áldozatul esett romák átlagosan 4 ilyen incidenst éltek át egy 12 hónapos időszak során. Ez azt mutatja, hogy a „személyes” bűncselekmények a roma közösség egy része számára visszatérő problémát jelentenek és utal arra, hogy célzottabb beavatkozásokra lehet szükség az ismételt áldozattá válásuk kezeléséhez és a hatékony válaszok kialakításához.

A 9. ábra az elmúlt 12 hónapban személyes bűncselekménynek áldozatul esett összes válaszadó százalékos arányát mutatja az egyes tagállamokban; a skála a bulgáriai 5%-tól egészen a Cseh Köztársaságban mért 36%-ig terjed. Az ábrán az is szerepel, hogy az egyes tagállamokban személyes bűncselekmények áldozatává vált személyek milyen százalékban nem jelentették áldozattá válásukat a rendőrségnek – ez az arány a szlovákiai 69% és a görögországi 89% között mozogott.

Ahogy a valós mértéktől a hátrányos megkülönböztetés esetében messze elmarad az esetek bejelentése, az EU-MIDIS megállapításaiból az is kitűnik, hogy a romák többsége nem jelenti be a rendőrségnek, ha bűncselekmény áldozatává válik. Erre fel kell hívni a figyelmet, tekintve, hogy ezek között sok a testi sértés vagy fenyegetés bűncselekménye.

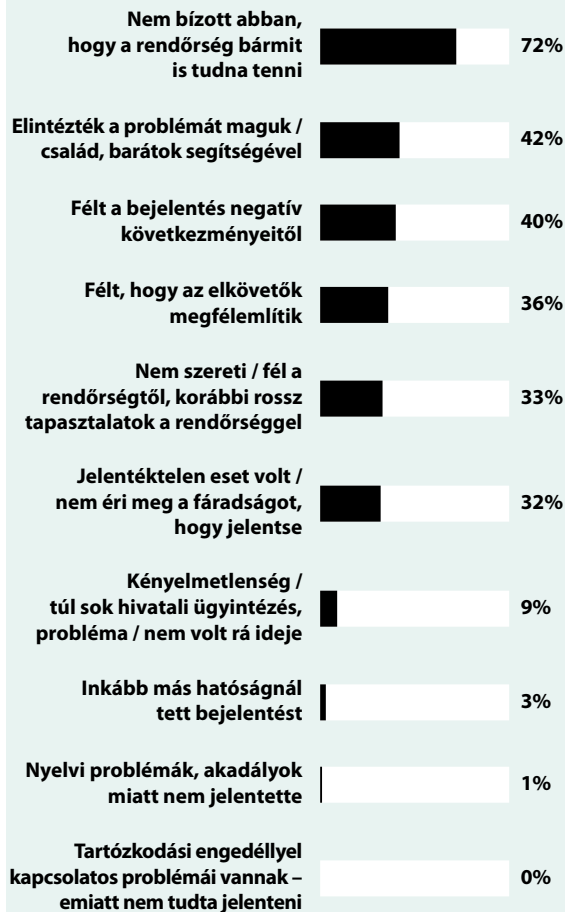
A felmérésben azoktól a válaszadóktól, akik az átélte „személyes” bűncselekményt nem jelentik be a rendőrségnek, ennek okait is megkérdezték. Erre különféle válaszok születtek, amelyeket a kérdezőbiztosoknak kellett megfelelően kódolni.

A 10. ábra azt mutatja, hogy az összes vizsgált tagállam átlagát tekintve a válaszadók mivel indokolták a bűncselekmény rendőrségi bejelentésének elmaradását. Az eredmények azt

10. ábra

A bejelentés elmaradásának okai a személyes áldozattá válás esetében (%)

Az elmúlt 12 hónapban történt incidensekkel kapcsolatban

EU-MIDIS, DD13 – DE12 kérdés

jelzik, hogy a bejelentés elmaradása ritkábban függ össze az incidens jelentéktelenségével (32%), és gyakrabban a rendőrség iránti bizalom hiányával (72%). Ugyanakkor a válaszadók 33%-a jelezte, hogy a bejelentés elmulasztását az is indokolja, hogy nem szereti vagy fél a rendőrtől, vagy a rendőrséggel kapcsolatban korábban már rossz tapasztalatai voltak.

A RASSZISTA INDÍTTATÁSÚ BŰNCSELEKMÉNYEK MÉRTÉKE AZ ELMŰLT 12 HÓNAPBAN

A rasszista indíttatású bűncselekmények dokumentálása érdekében az EU-MIDIS felmérés azt kérte a válaszadóktól, hogy jelezzék, hogy amennyiben az elmúlt 12 hónapban bűncselekmények áldozatává váltak, ez szerintük részben vagy teljes egészében kisebbségi származásuk miatt történt-e.

A 11. ábra azt mutatja, hogy **az EU-MIDIS keretében vizsgált összes roma közül 18% vélte úgy, hogy az elmúlt 12 hónapban rasszista indíttatású testi sértésnek, fenyegetésnek vagy súlyos zaklatásnak esett áldozatul.** Másképp fogalmazva, **a vizsgált 3500 roma közül 624-en estek áldozatul rasszista indíttatású testi sértésnek, fenyegetésnek**

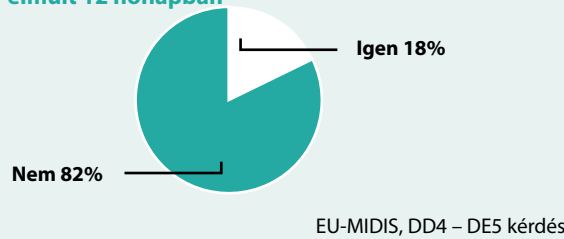
vagy súlyos zaklatásnak.³ Tekintve, hogy a roma válaszadók túlnyomó többségének elmondása szerint nem jelentette be az áldozattá válást, feltételezhető, hogy a hivatalos nyilvántartásba kerülő rasszista bűncselekmények szintje lényegesen elmarad a probléma valós mértékétől.

A felmérés a továbbiakban arról kérdezte azokat a válaszadókat, akik elmondásuk szerint az elmúlt 12 hónapban testi sértésnek, fenyegetésnek vagy súlyos zaklatásnak estek áldozatul, hogy áldozattá válásuk szerintük részben vagy teljes egészében etnikai származásuk miatt történt-e. Más szóval, hogy rasszista indíttatású volt-e az incidens. Mint a 12. ábra mutatja, az

3 Nem súlyozott adatok

11. ábra

Azoknak az aránya (%) az összes vizsgált roma válaszadó közül, akik úgy gondolják, hogy rasszista indíttatású testi sértésnek, fenyegetésnek vagy súlyos zaklatásnak estek áldozatul az elmúlt 12 hónapban

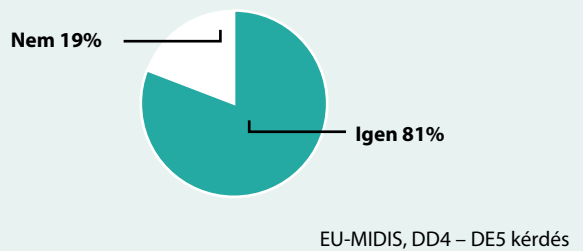
áldozatok túlnyomó többsége így vélekedett. A megállapítás alátámasztására a válaszadók 73%-a a legutóbb tapasztalt testi sértéssel, fenyegetéssel vagy súlyos zaklatással összefüggésben a többségi népesség tagjaiként jelölte meg az elkövetőket.

Azok közül a válaszadók közül, akik elmondásuk szerint testi sértésnek, fenyegetésnek vagy súlyos zaklatásnak estek áldozatul, 81% vélte rasszista indíttatásúnak az áldozattá válását.

A rasszista indíttatású testi sértésről, fenyegetésről és súlyos zaklatásról szóló fenti tények különösen aggályosak, és ha kiegészítjük a személyes bűncselekmények bejelentésének alacsony szintjére vonatkozó megállapításokkal a felmérésből, ez alátámasztja az Ügynökség eddigi éves jelentéseiben szereplő következtetéseket, miszerint az EU-tagállamok többségében valós problémát jelent, hogy a rasszista bűncselekmények mértékét a ténylegesnél alacsonyabbnak számítják.

12. ábra

Az elmúlt 12 hónapban testi sértésnek, fenyegetésnek vagy súlyos zaklatásnak áldozatul esett válaszadók által rasszista indíttatásúként megjelölt esetek (%)

KAPCSOLAT A BŰNÜLDÖZŐ, VÁM- ÉS HATÁRŐRIZETI SZERVEKKEL

A válaszadókat a következő kérdéssorban a bűnüldöző, vám- és határőrizeti szervekkel való kapcsolataikról kérdezték.

A bűnüldözéssel szembeni kapcsolatokra vonatkozó kérdések a rendőrség részéről tapasztalt megkülönböztető bánásmód előfordulását próbálták felderíteni. Ennek érdekében minden válaszadótól megkérdezték, hogy az elmúlt 12 hónapban előfordult-e, hogy megállították a rendőrök, és ha igen, a kérdezőbiztos több részletes kérdést is feltett a következőkről: gyalog, valamilyen járművel vagy tömegközlekedési eszközzel

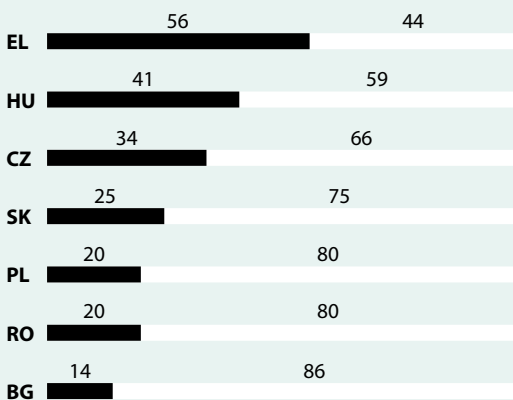
A vizsgált hét tagállamban átlagosan minden második olyan roma, akit az elmúlt 12 hónapban megállítottak a rendőrök, vélte úgy, hogy etnikai származása alapján állították meg.

13. ábra

A rendőrség által megállítottak aránya (%)

Az elmúlt 12 hónapban

■ Igen ■ Nem

utazott-e, amikor megállították; **úgy gondolta-e, hogy a kisebbségi származása miatt állították meg (azaz „etnikai profilalkotás” történt);** mit csináltak a rendőrök, amikor megállították; valamint hogy a rendőrök tisztelettudóan viselkedtek-e. (A felmérés e részéből kapott eredmények, összehasonlítva az összes tagállamban vizsgált csoportok mindegyikének rendőri megállításokkal kapcsolatos tapasztalataival, további elemzést követően egy külön EU-MIDIS „Középpontban az adatok” jelentés formájában fognak megjelenni.)

Az itt szereplő 13. ábra a kutatási eredményeket foglalja össze a hét tagállam mindegyikéből, azoknak a roma válaszadóknak a százalékát tekintve, akiket elmondásuk szerint az elmúlt 12 hónapban megállítottak a bűnüldöző szervek. Az eredmények alapján nagy különbség van az egyes tagállamok között: míg Görögországban a válaszadók 56%-a jelezte, hogy megállították az elmúlt 12 hónapban, Bulgáriában ez mindössze 14% volt.

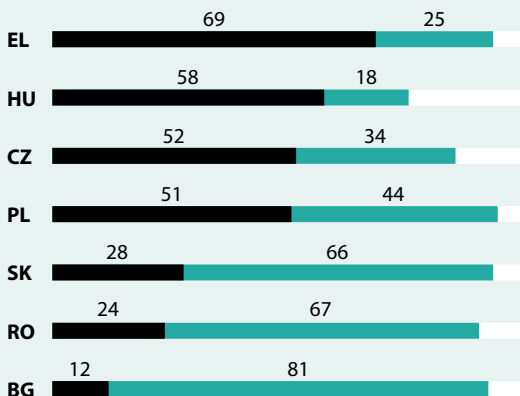
A megkülönböztető bánásmód és az áldozattá válás bejelentett arányaihoz hasonlóan Bulgáriából és Romániából a rendőri megállítások előfordulását is alacsony szintűnek jelezték. Ez azt tükrözheti, hogy a Bulgáriában és Romániában élő romák kevésbé érintkeznek a többségi társadalommal, ezáltal a

14. ábra

Az etnikai profilalkotás érzékelése a rendőri megállítás alkalmával (%)

Az elmúlt 12 hónapban

■ Igen ■ Nem ■ Nem tudja

EU-MIDIS, F5 kérdés

rendfenntartással is, így a megállításra is ritkábban nyílik lehetőség. Az is elképzelhető, hogy a rendőri ellenőrzés egyszerűen alacsonyabb szintű ezekben az országokban, mint máshol.

Arra a kérdésre, hogy az elmúlt 12 hónapban a rendőrök a válaszadók megítélése szerint etnikai származásuk alapján („etnikai profilalkotás” céljából) állították-e meg őket, az eredmények (14. ábra) következetes összefüggést mutatnak a megállítások száma és az etnikai profilalkotás mértéke között. Ebből a szempontból a hét tagállam közül különösen figyelemre méltó Görögország esete, ahol a sűrű rendőri ellenőrzés mellett élő roma közösség megkülönböztetőnek érzi a rendőrséggel való találkozásokat. A roma közösség gyakori felkeresésével járó, diszkriminatív rendfenntartás nem tesz jót a rendőrség és a közösség közötti viszony fejlődésének, egyúttal arra is magyarázatot ad, hogy a romák körében miért alacsony az áldozattá válás rendőrségi bejelentése.

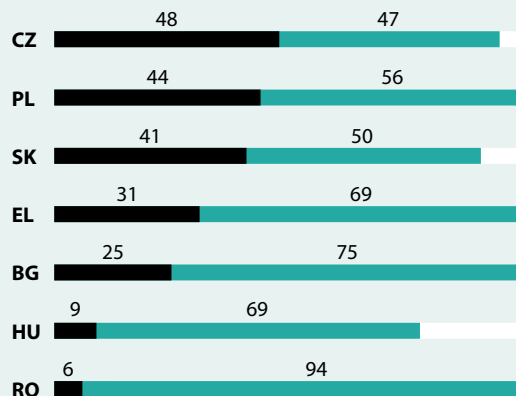
A válaszadókat ezenkívül arról is megkérdezték, hogy az elmúlt 12 hónapban előfordult-e, hogy a bevándorlási, vám- vagy határőrizeti szervek az országba való belépéskor megállították-e, és ha igen, szerintük kifejezetten a kisebbségi származásuk alapján emelték-e ki őket. A 15. ábrán látható eredmények azt jelzik, hogy a Cseh Köztársaságban a roma válaszadók fele

15. ábra

Az etnikai profilalkotás érzékelése a határőrök általi megállítás alkalmával (%)

Az elmúlt 12 hónapban

■ Igen ■ Nem ■ Nem tudja

EU-MIDIS, G3 kérdés

A vizsgált hét tagállamban átlagosan minden második olyan roma, akit az elmúlt 12 hónapban megállítottak a rendőrök, vélte úgy, hogy etnikai származása alapján állították meg.

vélte úgy, hogy kisebbségi státusa miatt emelték ki és állították meg, amikor visszatért az országba. A Lengyelországban és Szlovákiában élő romák szintén gyakori etnikai profilalkotásról számoltak be a bevándorlási, vám- és határőrizeti szervek részéről. Ezzel szemben Magyarországon és Romániában nagyon alacsony volt azoknak a száma, akik eltérőnek érezték a velük szembeni bánásmódot.

Ezeket az eredményeket a készülő EU-MIDIS jelentések alaposabban meg fogják vizsgálni.

ÓVATOS MEGJEGYZÉS A KEDVEZŐ EREDMÉNYEK LÁTTÁN

A Bulgáriában élő romák (és ez kisebb mértékben a Romániában élőkre is igaz) a többi vizsgált roma csoporttal összehasonlítva következetesen kedvezőbb válaszokat adtak a felmérésben szereplő kérdések többségére, ami a megkülönböztetésmentességet vagy az áldozattá válás elkerülését illeti.

Elképzeltető, hogy ezek a kedvező eredmények abból a tényből erednek, hogy a bulgáriai romák – amint a felmérés eredményei tükrözik – jobban elszigetelődnek a többségi társadalomtól, és gyakorlatilag egy „párhuzamos társadalomban” élnek, amely a külvilággal rendszertelen kapcsolatokat tart fenn.

Ezt a feltételezést alátámasztják az EU-MIDIS adatai, amelyek szerint az összes tagállamban vizsgált kisebbségek közül a bulgáriai romák kerültek a legkevesebbszer kapcsolatba a

rendőrséggel, csak ritkán érintkeztek a közösségeiken kívüli szolgálatokkal, munkanélküliségi rátájuk pedig 33%-os volt. Emellett amikor a kérdezőbiztosnak fel kellett mérnie, hogy az interjú helyszíne „elsősorban bevándorlók/kisebbségi származásúak által lakott környék” volt-e, a kérdezőbiztosok 72%-ban ilyennek minősítették, ami az EU-MIDIS keretében vizsgált összes roma csoport közül a legmagasabb arány volt.

Úgy tűnik, hogy a bulgáriai roma közösség elszigeteltsége megóvja tagjait a hátrányos megkülönböztetéstől és az áldozattá válástól, miközben a többi tagállamban a romák – a többségi társadalommal és a szolgálatokkal való szabályozott kapcsolataik révén – jobban ki vannak téve ennek.

SZEMPONTOK A POLITIKA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉHEZ

Az eredmények a hátrányos megkülönböztetés és áldozattá válás magas szintű előfordulását jelezték a hét tagállamban vizsgált romák körében, ugyanakkor azt is megmutatták, hogy a jogok ismerete, illetve a panasztételi mechanizmusok ismertsége és az ezek iránti bizalom alacsony szinten áll. A válaszadók azt is jelezték, hogy nagyon kevésbé bíznak a rendőrségben mint közszolgálatban. Ezt a helyzetet az a tény is tükrözi, hogy a romákkal szembeni megkülönböztető incidensek vagy bűncselekmények túlnyomó többségét soha nem jelentik be semmilyen szervezetnek – sem állami fenntartásúnak, például a rendőrségnek, sem a különféle nem kormányzati szervezeteknek.

Az eredmények a romák helyzetével kapcsolatban több olyan kérdésre felhívják a figyelmet, amelyekkel a politikai döntéshozóknak és a gyakorlati szakembereknek országos és közösségi szinten egyaránt foglalkozniuk kell.

- Milyen hatása van a romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés elleni, jelenleg közösségi és tagállami szinten működő politikáknak és cselekvési terveknek? Vannak-e példák olyan, hatályban lévő helyes gyakorlatokra, amelyek bizonyítottan javítják a romák helyzetét, rövid és hosszú távon egyaránt?
- A szociálpolitika melyik területe (foglalkoztatás, lakhatás, egészségügyi ellátás, szolgáltatásokhoz való hozzáférés, oktatás) rendelkezik a legtöbb finanszírozási eszközzel a romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés kezeléséhez? Figyelembe véve a felmérés eredményeit, azokkal a politikai területekkel foglalkoznak, ahol a romák legerősebben szembesülnek a hátrányos megkülönböztetéssel, és elérik-e azokat a romákat, akik a legtöbbször tapasztalják a megkülönböztetést?

- Közösségi és tagállami szinten milyen politikák léteznek ahhoz, hogy a romák körében növelni lehessen a jogok ismeretét, és olyan környezetet lehessen biztosítani, hogy a romák nyugodtan bejelenthessék az őket ért megkülönböztető bánásmódot, abban a tudatban, hogy panaszukat a felelős szervek és állami hatóságok komolyan fogják venni és kivizsgálják?
- Mit lehet tenni a romák helyzetének megoldása érdekében az áldozatként elszenvedett bűncselekmények, és különösen az általuk tapasztalt rasszista viktimizáció és zaklatás terén? Hogyan lehetne javítani a közszolgálati kultúrát a bűnüldöző hatóságok körében, hogy a romák képesek legyenek bejelenteni a rendőrségnek, ha áldozattá válnak, és a bejelentéshez bátorítást kapjanak?
- Milyen kihátásokkal jár a romák etnikai besorolása a bűnüldöző, vám- és határőrizeti szervek részéről? Ezek a gyakorlatok a bűnelkövetői tevékenység azonosítására és a bűnözési hajlandóság visszaszorítására szolgálnak, vagy még inkább elidegenítik és megkülönböztetik a roma közösséget mind a saját hazájukban, mind a szabad mozgáshoz való joguk gyakorlásában az EU-ban?
- Az átélt megkülönböztetés és az ettől való félelem nyomán a romák közül néhányan olyan életvezetési stratégiákat alkalmaznak, hogy inkább elkerüljék az esetleges megkülönböztetéssel járó helyzeteket. Figyelembe véve az ilyen stratégia vagy gondolkodásmód lehetséges hatását a roma fiatalokra, mit lehet tenni olyan oktatási programok segítségével, amelyek erősítenék a jogok iránti bizalmat és a jogok ismeretét a roma fiatalok és gyermekek körében, hogy törekedni tudjanak az esélyegyenlőségre?

EU-MIDIS MÓDSZERTAN

A felmérésben részt vevő csoportok

Az EU-MIDIS felmérés keretében az EU 27 tagállamában élők közül kiválasztott bevándorló és etnikai kisebbségi csoportok válaszadóival készítettek interjúkat. A célcsoportokat az Ügynökség RAXEN nemzeti fókuszpontjai által közölt információk alapján választották ki; a fókuszpontok mindegyik tagállamban a bevándorlás, az etnikai kisebbségek és a rasszizmus területén szakértelemmel rendelkező intézmények konzorciumaként működnek, és az Ügynökség megbízásából kutatásokat végeznek. A célcsoportok kiválasztása lehetővé teszi a különböző tagállamokban élő kisebbségi csoportokra vonatkozó eredmények összehasonlítását, illetve hasonló csoportok megkérdezése esetén az országok közötti összehasonlítást. Mivel az EU területén élő összes kisebbségi csoport felmérése túl nagy költséget jelentene, előnyben részesítették a legnagyobb etnikai kisebbségi vagy bevándorló csoportokat az egyes országokban, valamint a megkülönböztető bánásmód és a bűncselekmények áldozatává válás szempontjából kiszolgáltatottnak tartott csoportokat.

Az interjúkhoz tagállamonként egy-három célcsoportot választottak ki, csoportonként legalább 500 válaszadóval.

Reprezentatív mintavétel

A felmérésben arra törekedtek, hogy a kiválasztott kisebbség vagy kisebbségek reprezentatív mintájára vonatkozó eredményeket állítsanak elő mindegyik tagállamban. Ennek érdekében a **kvóta szerinti mintavételt elvetették**, és helyette **többlépcsős véletlenszerű mintavételi módszert alkalmaztak a felméréshez**, hogy a kiválasztott kisebbségek olyan tagjait is el lehessen érni, akikkel a könnyebben kivitelezhető mintavételi módszerek esetén egyébként nem lehetne kapcsolatba kerülni (például a kisebbségekkel foglalkozó nem kormányzati szervezetek megkeresése révén, vagy a kisebbségi csoportok bizonyos tagjainak hagyományos gyülekezéshelyeül szolgáló helyszínek felkeresésével).

Az Ügynökség a végleges mintavételi módszer elfogadása előtt különböző véletlenszerű mintavételi módszereket tesztelt hat

tagállamban. A fő mintavételi módszer három szakaszból állt: (i) véletlen séta; (ii) koncentrált számbavétel; (iii) háztartások szűrése. Néhány országban a lakcímnnyilvántartáson alapuló népeségi adatokat is fel lehetett használni a válaszadók véletlen mintájának kiválasztásához. Az interjúk földrajzi elosztása a rendelkezésre álló népeségi statisztikák alapján történt, amelyekben megjelölték a célcsoportok szempontjából közepes és nagy népsűrűségű területeket (ezeket határozták meg elsődleges mintavételi egységként). Néhány tagállamban, ahol a véletlen séta módszerével nem lehetett elegendő válaszadót elérni ahhoz, hogy az interjúkat a megadott határidőn belül elkészüljenek, a kérdezőbiztos által generált mintavételt alkalmazták tartalékmódszerként, hogy meglegyen a szükséges számú interjú.

A felmérést többnyire az egyes országok legnagyobb városaiban és fővárosi területein végezték. Olyan esetekben, amikor a rendelkezésre álló népeségi adatok alapján a kiválasztott célcsoport túlnyomórészt a nagyobb városokon kívül helyezkedett el, a mintát ennek megfelelően jelölték ki. A leírt módszerek révén – a felmérés többlépcsős mintavételi módszerének köszönhetően – az eredmények mindegyik tagállam esetében reprezentatívak az ezeken a helyszíneken élő csoportokra nézve. Az eredmények súlyozása az egyes vizsgált válaszadók kiválasztási valószínűsége alapján történt.

„Az EU-MIDIS-hez szükséges terepmunkát a Gallup Europe végezte az FRA munkatársainak felügyelete mellett, akik részt vettek a kérdezőbiztosok képzésében, és figyelemmel kísérték a kiválasztott tagállamokban zajló terepmunkát.”

A felméréshez alkalmazott mintavételi módszer teljes körű leírását lásd az „EU-MIDIS technikai jelentésben”, amely itt érhető el:

www.fra.europa.eu/eu-midis

A MEGKÉRDEZETT ROMA CSOPORTOK RÖVID BEMUTATÁSA

Az EU-MIDIS keretében információt gyűjtöttek a válaszadók személyes jellemzőiről, beleértve a következőket: nem, életkor, anyanyelv, állampolgárság, születési ország, az országban való tartózkodás hossza, foglalkoztatási helyzet, a háztartás jövedelme, oktatásban töltött évek, vallás vagy hit. A felmérésből származó eredmények a statisztikai összesítés céljából névtelenné lettek alakítva, tehát egyének azonosítását nem teszik lehetővé. Minden információközlés önkéntes volt.

Emellett a kérdezőbiztosok maguk tüntették fel az egyes interjúk helyszínéről szolgáló környékre, illetve az interjú körülményeire vonatkozó háttér-információkat, például hogy a válaszadó egyedül volt-e az interjú ideje alatt.

A válaszadók jellemzőire és a kérdezőbiztosok által generált információkra vonatkozó megállapítások az Ügynökség honlapján lesznek elérhetőek, így bármely érdekelt fél további elemzéseket készíthet ezek alapján.

Származás

Az EU-MIDIS keretében hét tagállam roma lakosait kérdezték meg (Bulgária, Cseh Köztársaság, Görögország, Magyarország, Lengyelország, Románia és Szlovákia). A felmérés eredményei szerint az ezekben az országokban élő romák túlnyomórészt **eredendő kisebbségek**, azaz olyan állampolgárok, akik azokban az országokban születtek, ahol a felmérés készült (97–100%). A romák körében a „bevándorlók” aránya egyértelműen a Cseh Köztársaságban volt a legmagasabb, ahol a megkérdezettek 12%-a jelezte, hogy az ország határain kívül született (ebbe beletartoznak a volt Csehszlovákia más részei is, azaz a Szlovák Köztársaság).

Társadalmi-demográfiai adatok

Az **oktatás** terén a leghátrányosabb helyzetben a görögországi romák voltak – közülük mindössze 4% számolt be legalább tíz évig tartó iskolai oktatásról, ami azt jelzi, hogy a válaszadók többsége legfeljebb az alapfokú oktatást fejezte be. Ráadásul a Görögországban megkérdezett romák 35%-a írástudatlan volt. Ugyanez az arány Lengyelországban 11%, Romániában 10%, Bulgáriában pedig 5%. Azokban a tagállamokban, ahol a romák írástudatlansága nem minősül széles körű problémának, ugyancsak megfigyelhető, hogy a középfokú szinten továbbtanulók aránya (azaz akik 9 évnél tovább jártak iskolába) meglehetősen alacsony: Bulgáriában 22%, Magyarországon 36%, Szlovákiában 38%.

Az interjú idején a fizetett állásban **foglalkoztatott** romák aránya (önfoglalkoztatók, főmunkaidős vagy részmunkaidős állásban dolgozók) a Cseh Köztársaságban volt a legmagasabb, 44%. Ezzel szemben Romániában csak a válaszadók 17%-a, Lengyelországban 18%-a állította, hogy rendelkezik ilyen állással; a többi ország aktivitási rátái a következőképpen

alakultak: Bulgária: 32%, Görögország 34%, Magyarország 31%, Szlovákia: 25%. A minták átlagéletkorát tekintve ugyanakkor nem voltak olyan radikális különbségek az országok között, amiből „természetesen” következne az aktivitási ráták ilyen különbsége; az átlagéletkor 35–39 év között volt.

Kulturális háttér

Bár a romák ebben a jelentésben egy „csoportként” szerepelnek, az olvasónak nem szabad megfélemlenie arról, hogy az EU roma populációi között és ezeken belül igen nagyok a különbségek. A többségi népestről szóló felmérések eredményeiből gyakran úgy készül tagállamok közötti összehasonlítás, hogy kevésbé veszik figyelembe a vizsgált populációk közötti különbségeket – az EU-MIDIS eredményeinek értelmezésekor mindig kell figyelmet kell fordítani a vizsgált roma csoportok kulturális sokszínűségére és összetételére.

Az **anyanyelvre** vonatkozó kérdésre például a romák 47%-a jelezte, hogy anyanyelve nem azonos a tagállam (valamelyik) hivatalos nemzeti nyelvével. E tekintetben a különböző országokban megkérdezett romák között nagy különbségek voltak: a magyarországi romák például 100%-ban a magyar nyelvet vallották anyanyelvüknek, míg Bulgáriában mindössze 25% nyilatkozta, hogy anyanyelve a bolgár. A **vallási** felekezethez tartozást illetően a romák általában nem tértek el jelentős mértékben a tagállamok többségi társadalmától; Bulgáriában azonban a romák körében van egy jelentős muszlim kisebbség. Ugyanakkor a romák közül viszonylag kevesen állították, hogy nem vallásosak (a legmagasabb arány a Cseh Köztársaságban volt 26%-kal, illetve Magyarországon 16%-kal, az összes többi helyen legfeljebb 6%-ot ért el). Szlovákiában, Görögországban és Lengyelországban tíz válaszadó közül körülbelül egy jelezte, hogy általában az **etnikai csoportjára jellemző öltözetet** visel; a többi tagállamban gyakorlatilag senki nem érezte az etnikai hovatartozására jellemzőnek az öltözködését.

Szegregáció

A kérdezőbiztosok véleménye szerint, akik a tagállamokban különböző helyszíneken beszéltek a romákkal, a romák körében nagy arányokat ölt a térbeli szegregáció, azaz túlnyomórészt romák lakta területeken élnek; ez Bulgáriában (72%), Romániában (66%), Szlovákiában (65%) és Görögországban (63%) volt a legmagasabb. Az eredmények vizsgálatakor ennek kihatásait is figyelembe kell venni, mivel a nagyobb arányú térbeli szegregáció azzal jár, hogy a roma válaszadók el vannak vágva a többségi társadalomtól, amiből egyrészt az következik, hogy magas szintű hátrányos megkülönböztetést élnek át, másrészt viszont ez meg is óvhatja őket a megkülönböztető bánásmódtól, mivel a többségi társadalommal korlátozott mértékben kerülnek kapcsolatba.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége

EU-MIDIS

Az Európai Unió felmérése a kisebbségekről és a hátrányos megkülönböztetésről

Középpontban az adatok – 1. jelentés

A romák

Tervezés és nyomdai előkészítés: red hot 'n' cool, Bécs

Nyomda: Elanders Hungary Kft., Budapest

2009 - 16 pp, - 21 x 29.7 cm

ISBN-13: 978-92-9192-372-4

TK-78-09-588-HU-C

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségéről még rengeteg információ olvasható az interneten.

Az FRA weboldaláról érhető el (<http://fra.europa.eu>).

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2009

A sokszorosítás kereskedelmi célok kivételével engedélyezett, amennyiben a forrást feltüntetik.

Copyright OSCE

ISBN 978-92-9192-372-4

789291 923724

TK-78-09-588-HU-C

LÁSD MÉG:

www.fra.europa.eu/eu-midis

LÁSD MÉG:

TECHNIKAI JELENTÉS (ONLINE)

FELMÉRÉSI KÉRDŐÍV (ONLINE)

ELŐKÉSZÜLETBEN:

KÖZÉPPONTBAN AZ ADATOK – AZ ÉSZAK-AFRIKAIK

KÖZÉPPONTBAN AZ ADATOK – A SZUBSZAHARAI AFRIKAIK

KÖZÉPPONTBAN AZ ADATOK – A JOGOK ISMERETE

KÖZÉPPONTBAN AZ ADATOK – BŰNÜLDÖZÉS